

Utmaningarna är många – och svåra

Tal vid Kungl Krigsvetenskapsakademiens 218:e högtids-sammankomst den 12 november 2014

av Allan Widman

ÄRADE AKADEMILEDAMÖTER,

Insatsorganisation 2014 dras med flera problem. Ett uppenbart och allvarligt sådant är att den vid utgången av detta år enbart till hälften är rekryterad, utbildad och nödortfött övad. Ett annat att den mest sannolikt aldrig kommer att bli klar.

Men det finns även skäl att fråga sig hur relevant dess konstruktion någonsin var för försvaret av Sverige? De flesta torde vara beredda att erkänna att kvantitativa brister i stor utsträckning kan kompenseras av eld, skydd och rörelse. Ja, Ni vet; ”man behöver inte binda resurser på Gotland, sådana kan föras dit när och om de behövs”.

Rörlighet

Under det sena 90-talet drev delar av det dåvarande försvarsutskottet tanken på en luftburen bataljon. Det skulle vara ett lätt utrustat infanteriförband med hög taktisk rörlighet. Medeltunga transporthelikoptrar som skyddades av eskorterande attackhelikoptrar, som även kunde understödja bataljonens markstrid, skulle ingå.

Som de flesta vet existerade luftburen bataljon som insatsförband några år under 00-talets andra hälft, men redan 2009 fattades beslut om avveckling. Några attackhelikoptrar blev det aldrig tal om, och själva avvecklingsbeslutet av förbandet får nog

kopplas till Helikopter 14:s ständiga förse-ningar. 2009 hade beslut om avveckling av Hkp 4 i princip redan fattats, medan tankarna på Black Hawk ännu inte tagit form. Utan plattformar för såväl transport som eskort blev det helt enkelt svårt att argumentera för en ”luftburen bataljon”.

Men våra åtta manöverbataljoner är ju i alla fall väl försedda med splitterskyddade fordon, det medger väl rörlighet? Nja, givet en motståndares sannolika luftherravalde samt moderna vapens räckvidd och precision kommer nog taktiska förflyttningar att bli starkt beroende av eget, omfattande luftvärn på marken och i luften.

Luftförsvaret och strategisk rörlighet

Det markbaserade luftvärnet har under lång tid behandlats styvmoderligt. Två ynka bataljoner återstår nu. De medelräckviddiga luftvärnsrobotarna är starkt föråldrade, och – av någon obegriplig anledning – ska den svenska bästsäljaren Robot 70 ersättas med någon ännu inte utvecklad, korträckviddig variant av en jaktrobot.

Flygstridskrafternas möjlighet att stödja markstridskrafternas taktiska rörlighet synes också begränsad. Liksom alla generationsskiften blir övergången från ensad flotta C/D till dito E en känslig historia.

Varje svårighet som uppstår i utvecklingen av det nya grundflygplanet riskerar att finansieras genom forcerad avveckling av betalda och fungerande plattformar. Ingen utveckling sker i ett vakuum.

Samtidigt väntar vi på nya radarjaktrobotar och hemlig, säker stridsledning från marken. Till detta ska läggas en minskande numerär och en alltmer begränsad infrastruktur för spridd gruppering. Bedömningsvis måste markstridskrafternas taktiska rörlighet vara högt prioriterad för att resurser från det spetsiga stridsflyget ska avdelas för att skydda dessa under känsliga delar av en taktisk förflyttning.

Motsatsvis har betydande investeringar gjorts i den strategiska rörligheten de senaste tio åren. Sverige har engagerat sig i såväl SALIS som SAC. Men även strategisk MEDEVAC har handlats upp och kompletterats med taktiska sjuktransporter i våra internationella operationsområden. Det var väl närmast i sistnämnda hänseende som anskaffningen av Black Hawk aktualiserades. Sammantaget har dessa ansträngningar varit helt nödvändiga. Både operativt och – inte minst – moraliskt.

Uppenbara brister

Det är för mig oklart om IO 14 har en annan stridsteknik, taktik samt metodik jämfört med invasionsförsvarets plutoner, kompanier och bataljoner. I och med avskaffandet av truppslagsinspektörerna och deras staber år 2000 utges inte längre några generella reglementen för lägre förband. Något som naturligtvis är ytterligare en utmaning för den grundläggande militära utbildningen utspridd, som den är, på trettio-talet organisationsenheter.

När insatsorganisation 2014 beslutades 2009 hette det att vi nu skulle ha samma förband både hemma som borta. De skul-

le vara flexibla, tillgängliga och användbara. Dessa beskrivningar var ägnade att måla upp bilden av en liten, men modern och vass insatsorganisation. Något som var långt bättre än ett stort och orörligt invasionsförsvaret. En av mina slutsatser är att IO 2014 inte har förutsättningar att bli varken det ena eller det andra. Liten? Ja, men knappast inte mera rörlig än det större försvaret vi hade under tidigt 90-tal. Vad beträffar skydd och eldkraft utfaller en jämförelse knappast heller till fördel för den nya insatsorganisationen.

Personalförsörjningen

Talet om samma förband borta som hemma har även gjort avtryck i personalförsörjningen. Sålunda ska såväl kontinuerligt som tidvis tjänstgörande soldater och gruppbefäl kunna delta i internationella insatser i sina stående respektive kontrakterade förband. Förutom att detta initialt lett till mycket höga ambitioner avseende tjänstgöringen för tidvis anställda har också de teoretiska kompetenskraven höjts. För att kunna antas till GMU krävs nu godkända betyg i svenska, samhällskunskap, matematik och engelska från gymnasiets A-kurser. Ribban har lagts högt i den myndighet som, för inte så länge sedan, utbildade i stort sett varje svensk man och som erbjöd officersaspiranter att komplettera sina studier vid Försvarets läroverk.

Och det är naturligtvis inriktningen mot krävande, internationella insatser som drivit fram de höga kraven på den enskildes färdigheter, vilket i sin tur lett till att Sverige idag har dubbelt så många heltidsanställda soldater, som tidvis tjänstgörande. I en tid när den nationella dimensionen pockar på uppmärksamhet och nya, omfattande operationer utomlands inte synes stå för dörren, måste ju också frågan stäl-

las hur mycket stående förband svensk försvars- och säkerhetspolitik har avsättning för? Och vad innebär denna avvägning för de kvalitativa och kvantitativa val som måste göras i andra delar av försvaret?

Jag delar ÖB:s oro över att soldater slutar i förtid. Men detta är inte enbart en konsekvens av låga löner utan även en indikation på att våra soldater inte finner arbetsuppgifterna tillräckligt utmanande över tid. Och kanske att man inte uppfattar att livet som soldat är ett långsiktigt hållbart yrkesval.

Åtskilligt att rätta till

Min slutsats är att insatsorganisation 2014 – materiellt och personellt – i huvudsak dimensionerats för internationella insatser. Därför har strategisk rörlighet prioriterats framför den taktiska. Därför har brigadformatet blivit ett tabu. Och därför försöker vi med alla medel pressa fram ett synnerligen kompetent, men i nationellt hänseende nu otillräckligt försvar. Ehuru flexibel och modulär medger insatsorganisationen inte ett utfallsrum som omfattar väpnat angrepp.

Visst har vi gjort skillnad och fått värdefulla erfarenheter i den internationella krishanteringen. Och visst ska svenskt deltagande ske även framöver. Men det går heller inte att blunda för ett antal negativa biverkningar. Förmågor som har haft svårt att passa in på den fredsfrämjande arenan, som t ex indirekt eld, luftförsvar och manöverkrigföring, har fått stryka på foten. Vår logistik har blivit alltmer fredsmässig

och civilförsvaret har i rask takt tillintetgjorts.

Officersförbundets ordförande, Lars Fresker, har sagt att inget växer på den åker som ständigt plöjs. Han har naturligtvis helt rätt. På ett sätt är det dock en ironi, att just då den internationella dimensionen fått sitt absoluta genomslag i insatsorganisation 2014 är det nu helt andra krav som tornar upp sig över horisonten.

Inför försvarsbeslutet 2004 hette det att Sverige fortsättningsvis skulle ta årliga försvarsbeslut. Tiden för de fyra eller fem år långa inriktningsperioderna sades vara över. Det är osäkert varför detta inte kom att genomföras. Vi kan blott konstatera att den nuvarande försvarsministern avser att i mars nästa år lägga en försvarsproposition som i princip inriktar försvaret för återstoden av detta decennium.

Givet den snabba försämringen i vår nära omvärld och vår resoluta vägran att ge upp allianslösheten blir det därför nödvändigt att ifrågasätta den insatsorganisation som byggts på helt andra förutsättningar. I sin tur kommer detta att leda till långtgående effekter på personalförsörjning, materiell förnyelse och en lång rad andra avvägningar i det som brukar kallas system av system.

Nej, inget växer på den åker som ständigt plöjs. Ändå tvingas man ibland till just det, när vädret slår om och grödan inte växer till.

Talaren är riksdagsman (FP) och ordförande i försvarsutskottet.